

Den nya informationsmiljöns topografi — en rapportsammanfattning

Per-Erik Nilsson

Föreliggande memo är en sammanfattning av rapporten Den nya informationsmiljöns topografi - teknik, människa och strategi i osäkerhetens tidevarv (FOI-R 5342). Rapporten har skrivits av Per-Erik Nilsson, Ivar Ekman och Sofia Olsson, inom ramen för Försvarsmaktens arbete med att utöka förmåga för skydd och verkan i informationsmiljön. Rapporten ger en grundläggande kunskapsöversikt av forskning om informationsmiljön och förutsättningarna för att verka i den.

Människan befinner sig i begynnelsen av en digital tidsålder. Som aldrig förr är människor över hela jorden sammanflätade i en bred variation av sociala, ekonomiska, politiska och kulturella nätverk. Dessa nätverk har till stor del möjliggjorts av digital och fysisk infrastruktur genom vilken information flödar i oöverskådlig mängd. Utvecklingen ställer många och svåra utmaningar för hur aktörer kan och bör förhålla sig till denna nya digitala och nätverksbaserade verklighet.

För att konceptualisera dessa nätverk har forskare och praktiker kommit att använda begreppet ”informationsmiljö”. Begreppet är dock omtvistat och gränserna för vad som ingår är otydliga. Syftet med den här rapporten är att klargöra konturerna för informationsmiljön med fokus på skydd och verkan i tider av konflikt och krig.

Den här rapporten utgår från en bred arbetsdefinition av informationsmiljön: Informationsmiljön består av nätverksrelationer mellan informationsteknik, information och aktörer.

Dagens informationsmiljö kännetecknas av en snabb och oförutsägbart teknisk utveckling. Ny teknologi och nya tekniker skapas och sprids innan deras samhällliga och politiska konsekvenser förstås. Forskning, lagar och regler blir snabbt obsoleta. Informationsmiljön bidrar även till ett uppluckrande av gränser – inte bara geografiska, utan även gränserna mellan statliga och privata aktörer och konceptuella gränser mellan krig och fred (det som brukar benämnas gråzonen).

Det pågår i dag en kamp mellan såväl statliga som privata aktörer om att kontrollera informationsmiljön. Digitala plattformar, i synnerhet sociala medier, har likt internets infrastruktur i ökande grad kommit i fokus för

stormakternas rivalitet och rör frågor som kontroll av teknisk utveckling och kontroll av information.

Medan informationskrigföring är ett tusenårigt fenomen har dagens tekniska utveckling inneburit att digital kommunikation blivit en integrerad del av modern krigföring. Informationskrigföring består av två förgreningar: en teknisk och en psykologisk. Till den tekniska räknas bland annat cyberoperationer. Till den psykologiska förgreningen, som är i fokus för föreliggande rapport, räknas informations- och påverkansoperationer.

Den digitala informationsmiljön påverkar människan på många olika sätt. Forskningen om relationen mellan informationsmiljön och människan är i sin linda och i många fall motsägelsefull, men några grundläggande observationer kan ändå göras.

För att förstå hur människan påverkas är kognition centralt, och då inte minst uppmärksamhet. Lättkonsumerade och ofta negativt inramade budskap tenderar att lättare fånga människans uppmärksamhet än djuplodande och komplexa budskap. Vidare är människor selektiva i hur vi inhämtar och avfärdar information, samtidigt som vi tenderar att överskatta just vår egen förmåga att ställa oss över våra egna kognitiva begränsningar.

Kognition sker dock inte i ett vakuum. Människan är en affektiv och social varelse. Kognition bör således förstås i relation till hur den samspelar med känslor och identitet (social, kulturell, etnisk och politisk), där relationen mellan gruppen och individen handlar lika mycket om gruppen i individen som individerna i gruppen. Detta är särskilt viktigt i förståelsen av hur informationspåverkan fungerar eftersom det är när påverkan sker på grupp- eller samhällsnivå som konsekvenserna får en större effekt.

En något förbisedd aspekt i militärstrategisk kommunikation är digitala subkulturer och de olika medieekologier som har vuxit fram på internet, vars snabbhet i att svärmarbeta fram information är enastående – likaså är deras potential att sprida falskheter och desinformation i multiplattforma informationsoperationer.

Effekten av manipulation och propaganda som sker i informationsmiljön är dock svår att mäta – precis som att de exakta orsakerna för polarisering är svåra att isolera från varandra. Informationsmiljöns potential för manipulation och påverkan ska heller inte överskattas.

Militära institutioner över hela världen arbetar i dag med att öka sin förmåga i informationsmiljön – till den grad att man kan skönja en kapprustning på området. Arbetet präglas mycket av skillnaderna i att utveckla denna förmåga i ett auktoritärt kontra ett demokratiskt sammanhang. Baserat på politiska, ideologiska, kulturella, juridiska och administrativa skillnader finns ett uppenbart större handlingsutrymme hos auktoritära stater att dra nytta av skuggsidorna i informationsmiljöns förändrade

terräng. Samtidigt finns en styrka hos demokratiska rättsstater gällande mer grundläggande värderingar och friheter, som kan ha både offensiva (locka, övertyga) och defensiva (kritiskt tänkande, mångfald, förtroende) effekter. För ökad förmåga avseende skydd och verkan i informationsmiljön krävs en god kunskap om tekniska, mänskliga, politiska och juridiska förutsättningar för att verka i den. Militär förmåga i informationsmiljön är en mycket komplex utmaning, särskilt för liberaldemokratiska rättsstater där förtroende för myndigheter och stater är avgörande.

Arbetet med att utveckla förmåga för skydd och verkan i informationsmiljön bör struktureras mot bakgrund av ovanstående slutsatser – vad gäller såväl ledning som sakkunskap och tillsyn. I en mening handlar det om att skynda långsamt, bland annat genom att utgå från den kunskap och förmåga som redan finns, såväl generellt som inom den aktuella organisationen, att lära sig från andra länders erfarenheter och att sträva efter öppenhet i kommunikationen kring arbetet med att utveckla förmåga i informationsmiljön. ■

Per-Erik Nilsson är forskare på enheten Asymmetriska hot vid avdelningen Försvarsanalys och docent vid Uppsala Universitet. Han projektleder enhetens projekt för Försvarmakten inom strategisk kommunikation och informationskrigföring.